instagram.com/publikpraktikum
facebook.com/publikpraktikum
www.publikpraktikum.rs

Naslov originala:

J. R. R. Tolkien
THE FELLOWSHIP OF THE RING
BEING THE FIRST PART OF THE LORD OF THE RINGS

The Lord of the Rings © The Tolkien Estate Limited 1954, 1955, 1966
Originally published in the English language by HarperCollins Publishers Ltd.
Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2019

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

GOSPODAR PRSTENOVA

KNJIGA PRVA

DRUŽINA PRSTENA

DŽ. R. TOLKIN

PUBLIK PRAKTIKUM

GOSPODAR PRSTENOVA

Tri Prstena za prste kraljeva vilin-vrste pod nebesima što sjaju,
Sedam za vladare Patuljaka u dvoru njihovom kamnom,
Devet za Smrtne Ljude koje smrt čeka na kraju,
Jedan za Mračnog Gospodara na njegovom prestolu tamnom
U Zemlji Mordor gde Senke traju.
Jedan Prsten da svima gospodari, Jedan za svima seže,
Jedan Prsten da sve okupi i u tami ih sveže
U Zemlji Mordor gde Senke traju.

SADRŽAJ

PREDGOVOR 9
PROLOG 15

Knjiga I
Glava 1. DUGO IŠČEKIVANA ZABAVA 35
Glava 2. SENKA PROŠLOSTI 60
Glava 3. TROJICA SU VEĆ DRUŠTVO 87
Glava 4. PREČICA DO PEČURAKA 111
Glava 5. JEDNA RAZOTKRIVENA ZAVERA 125
Glava 6. STARA ŠUMA 138
Glava 7. U DOMU TOMA BOMBADILA 154
Glava 8. MAGLA NA VISORAVNIMA MOGILA 168
Glava 9. KOD ZNAKA *PONI KOJI SE PROPINJE* 184
Glava 10. STRAJDER 200
Glava 11. NOŽ U TAMI 215
Glava 12. BEKSTVO KA GAZU 239

Knjiga II
Glava 1. MNOGI SUSRETI 263
Glava 2. ELRONDOV SAVET 287
Glava 3. PRSTEN IDE NA JUG 326
Glava 4. PUTOVANJE KROZ TAMU 352
Glava 5. MOST KAZAD-DUMA 382
Glava 6. LOTLORIJEN 396
Glava 7. OGLEDALO GALADRIJELINO 419
Glava 8. ZBOGOM LORIJENU 436
Glava 9. VELIKA REKA 451
Glava 10. RASPAD DRUŽINE 468

PREDGOVOR

Ova je priča rasla tokom pričanja, dok nije postala istorija velikog Rata za Prsten i obuhvatila mnoge odbleske još davnije istorije koja joj je prethodila. Započeta je ubrzo pošto je *Hobit* napisan, a pre no što je objavljen, 1937; ali nisam nastavio ovaj produžetak jer sam želeo da prvo upotpunim i sredim mitologiju i legende starih dana, koje su se u to vreme uobličavale već nekoliko godina. Želeo sam to da učinim za sopstveno zadovoljstvo, i imao sam malo nade da će se drugi zainteresovati za ovaj rad, naročito stoga što je on po nadahnuću bio prvenstveno lingvistički, i započet da bi se pribavila neophodna „istorijska" pozadina za vilovnjačke jezike.

Kada su oni čiji sam savet i mišljenje tražio prepravili *malo nade* u *nimalo nade*, vratio sam se ovom produžetku ohrabren zahtevima čitalaca za još podataka koji se odnose na Hobite i njihove pustolovine. Ali priča je bila nesavladivo odvučena prema jednom starijem svetu, i postala takoreći izveštaj o njegovom kraju i nestajanju, pre nego što su mu početak i kraj bili ispričani. Ovaj proces počeo je pisanjem *Hobita*, u kome je već bilo nekih upućivanja na tu stariju materiju: Elrond, Gondolin, Visokorodni Vilovnjaci, i Orci, a isto tako i prizora koji su se pojavili nezvani, stvari viših, ili dubljih, ili mračnijih nego što je njegova površina: Durin, Morija, Gandalf, Čarobnjak, Prsten. Otkriće značenja ovih prizora i njihovih veza sa drevnim istorijama razotkrilo je Treće razdoblje, i njegovu kulminaciju u Ratu za Prsten.

Oni koji su tražili još podataka o Hobitima na kraju su ih dobili, ali morali su dugo da čekaju jer komponovanje *Gospodara Prstenova* teklo je sa zastojima od 1936. do 1949, u tom periodu imao sam

mnoge obaveze koje nisam zapostavljao, i mnoga druga interesovanja, kao učenik i učitelj, koja su me često potpuno zaokupljala. To odlaganje je, jasno, uvećano i izbijanjem rata 1939, a do završetka te godine ova priča još nije bila dosegla kraj Knjige I. Uprkos tami sledećih pet godina otkrio sam da priču više ne mogu sasvim da napustim, i radio sam dalje, pretežno noću, dok nisam stao kraj Balinovog groba u Moriji. Tu sam ostao zadugo. Tek skoro godinu dana kasnije nastavio sam i tako stigao do Lotlorijena i Velike reke, pozno u 1941. Sledeće godine napisao sam prve nacrte onoga što sada čini Knjigu III, i početke glava 1 i 3. Knjige V; i tu, dok su svetionici bleštali u Anorijenu, a Teoden došao u Haroudejl, stao sam. Vidovitost je malaksala, a nije bilo vremena za razmišljanje.

Bilo je to u toku 1944. kada sam, ostavivši nepovezane one krajičke rata kojima sam ja imao zadatak da upravljam, ili bar da o njima podnosim izveštaje, primorao sebe da se uhvatim ukoštac s Frodovim putovanjem u Mordor. Te glave, koje su imale konačno da postanu Knjiga IV, bile su napisane i otposlane kao serijal mome sinu Kristoferu, tada u Južnoj Africi sa RAF-om. Ipak, bilo je potrebno još pet godina da se priča privede svom sadašnjem kraju; za to vreme promenio sam kuću, katedru, i koledž, a dani, premda manje mračni, nisu bili manje mučni. A onda, kada se do „kraja" konačno stiglo, cela se priča morala iznova pregledati i, u stvari, velikim delom preraditi. I morala je biti prekucana i ponovo prekucana: lično; cena profesionalnog kucanja desetoprstih bila je iznad mojih mogućnosti.

Gospodara Prstenova pročitali su mnogi otkad se (napokon) pojavio u štampi pre deset godina; i želeo bih da ovde kažem nešto povodom mnogih mišljenja ili nagađanja koja sam primio ili pročitao u pogledu motiva i značenja ove priče. Prvi motiv bila je želja pripovedača da oproba ruku na jednoj stvarno dugoj priči koja bi držala pažnju čitalaca, razonodila ih, obradovala, i povremeno ih, možda, uzrujala ili duboko uzbudila. Za vodiča imao sam samo sopstvena osećanja o tome šta je privlačno ili uzbudljivo; za mnoge, taj vodič je, neizbežno, često grešio. Neki koji su pročitali ovu knjigu, ili je bar prikazali, našli su da je dosadna, apsurdna, ili prezrenja dostojna; ja nemam nikakvog razloga da se žalim, pošto imam slična

mišljenja o njihovim delima, ili o vrstama spisa kakvima oni očito daju prednost. Ali čak i sa stanovišta mnogih koji su uživali u mojoj priči mnogo šta ne zadovoljava. Možda u jednoj dugoj priči nije moguće zadovoljiti sve na svim mestima, niti razočarati sve na svim tim istim mestima, jer iz pisama koja sam primio vidim da sve pasuse ili glave koji su za jedne mana drugi izuzetno hvale. Najkritičkiji od svih čitalaca, ja sâm, nalazi sada mnoge mane, sporedne i značajnije, ali ne budući, srećom, ni pod kakvom obavezom ni da prikaže ovu knjigu, ni da je napiše ponovo, on će preko njih preći ćutke, osim preko jedne koju su i drugi uočili: knjiga je previše kratka.

Što se tiče nekog unutarnjeg značenja ili „poruke", u htenju ovog autora knjiga ih nema. Ona nije ni alegorična, niti je delo s nekom tezom. Dok je rasla, priča je puštala korene (u prošlost) i ispuštala neočekivane grane, ali njena glavna tema bila je od početka određena neizbežnim izborom Prstena kao beočuga između nje i *Hobita*. Ključna glava, „Senka prošlosti", jedan je od najstarijih delova ove priče. Ona je napisana mnogo pre no što je senka 1939. zapretila neminovnom nesrećom i, od te tačke, ova priča bi se razvijala po suštinski istim linijama i da je ta nesreća bila sprečena. Njena su izvorišta mnogo pre toga prisutna u svesti, ili, u nekim slučajevima, već napisana, i malo je ili ništa u njoj izmenjeno ratom koji je počeo u 1939. ili njegovim produžecima.

Taj stvarni rat ne liči na ovaj legendarni ni po toku ni po svršetku. Da je to nadahnulo razvoj ove legende ili upravljalo njime, onda bi Prsten svakako bio oduzet i upotrebljen protiv Saurona; ovaj ne bi bio uništen već zarobljen, a Barad-dur ne bi bio razoren, nego okupiran. Saruman bi, ne uspevši da stekne vlasništvo nad Prstenom, u pometnji i izdajstvima tog vremena našao u Mordoru beočuge koji su nedostajali njegovim istraživanjima učenja o Prstenovima, i ubrzo bi načinio jedan sopstveni Veliki Prsten, da njime porekne samozvanog Vladara Srednjeg sveta. U tom sukobu obe strane bi Hobite mrzele i prezirale: oni ne bi dugo preživeli, čak ni kao robovi.

I druga preuređivanja mogla bi se zamisliti, u skladu sa ukusima ili pogledima onih koji vole alegoriju ili upućivanje na tezu. Ali ja iz dna duše ne trpim alegoriju u svim njenim pojavnim vidovima, i oduvek sam takav otkako sam dovoljno star i lukav da otkrijem

njenu prisutnost. Mnogo više volim istoriju, istinitu ili izmišljenu, s njenom raznolikom primenljivošću na mišljenje i iskustvo čitalaca. Mislim da mnogi mešaju „primenljivost" sa „alegoričnošću"; ali prva je u slobodi čitaoca, a druga u planskoj dominaciji autora.

Jedan autor ne može, naravno, ostati potpuno netaknut vlastitim iskustvom, ali načini na koje se klica priče koristi zemljištem iskustva krajnje su složeni, i pokušaji da se taj proces definiše u najboljem slučaju su nagađanja, na osnovu dokaza nedovoljnih i dvosmislenih. Takođe, kada se životi nekog autora i kritičara poklapaju, nepravilno je, premda prirodno, pretpostaviti da su najsnažniji uticaji nužno bili kretanja misli ili događaja vremena zajedničkih obojici. Čovek zaista mora lično doći pod senku rata da potpuno oseti njegov pritisak, ali sada se, kako godine prolaze, izgleda često zaboravlja da naći se u mladosti zahvaćen godinom 1914. nije ništa manje užasno iskustvo nego biti upleten u 1939. i sledeće godine. Do 1918, svi moji bliski prijatelji, osim jednog, bili su mrtvi. Ili, da uzmemo manje tužnu temu: neki su pretpostavljali da glava „Čišćenje Okruga" odražava stanje u Engleskoj u vreme kada sam završavao priču. Nije tako. To je jedan neophodni deo zapleta, predviđen od početka, iako, u datom slučaju, modifikovan karakterom Sarumana, kako se razvio u priči, bez, treba li reći, ikakvog alegorijskog značenja ili upućivanja na savremenu politiku. Ona se zaista ponešto zasniva na iskustvu, međutim neznatno (jer je ekonomska situacija bila potpuno drugačija), i na mnogo davnijem. Kraj u kome sam ja živeo u detinjstvu bio je tužno razaran još pre no što mi je bilo deset godina, u danima kada su automobili bili retki (ja nisam video nijedan), a ljudi su još gradili prigradske železnice. Nedavno sam u nekom listu video sliku konačne oronulosti one nekad napredne vodenice pokraj njenog jaza koji mi je nekad davno izgledao tako značajan. Nikad mi se nije dopadao izgled Mladog Mlinara, ali njegov otac, Stari Mlinar, imao je crnu bradu, i nije se zvao Sendimen.

Gospodar Prstenova izlazi sada u novom izdanju, i ta prilika da se on ponovo pregleda iskorišćena je. Izvesne greške i nedoslednosti koje su još bile preostale u tekstu ispravljene su, a načinjen je i pokušaj da se daju podaci o nekolikim pitanjima koja su pažljivi čitaoci istakli. Ja sam razmotrio sve njihove primedbe i pitanja, i

ako se učini da se preko nekih prešlo, to je možda stoga što nisam uspeo da svoje beleške držim sređene; ali na mnoga pitanja moglo se odgovoriti samo daljim dodacima, ili čak stvaranjem jedne pomoćne knjige koja bi sadržala mnogo od onog materijala koji nisam uneo u prvo izdanje, a naročito podrobnije lingvističke informacije. U međuvremenu, ovo izdanje nudi ovaj Predgovor, jedan dodatak Prologu, nešto beležaka, i indeks imena ličnosti i mesta. Ovaj indeks je namerno potpun kao spisak detalja, ali ne i napomena, pošto je za ovu priliku bilo potrebno smanjiti mu opseg. Jedan celovit indeks, koji bi u potpunosti iskoristio materijal koji je za mene pripremila gospođa N. Smit, pre pripada nekoj pomoćnoj knjizi.

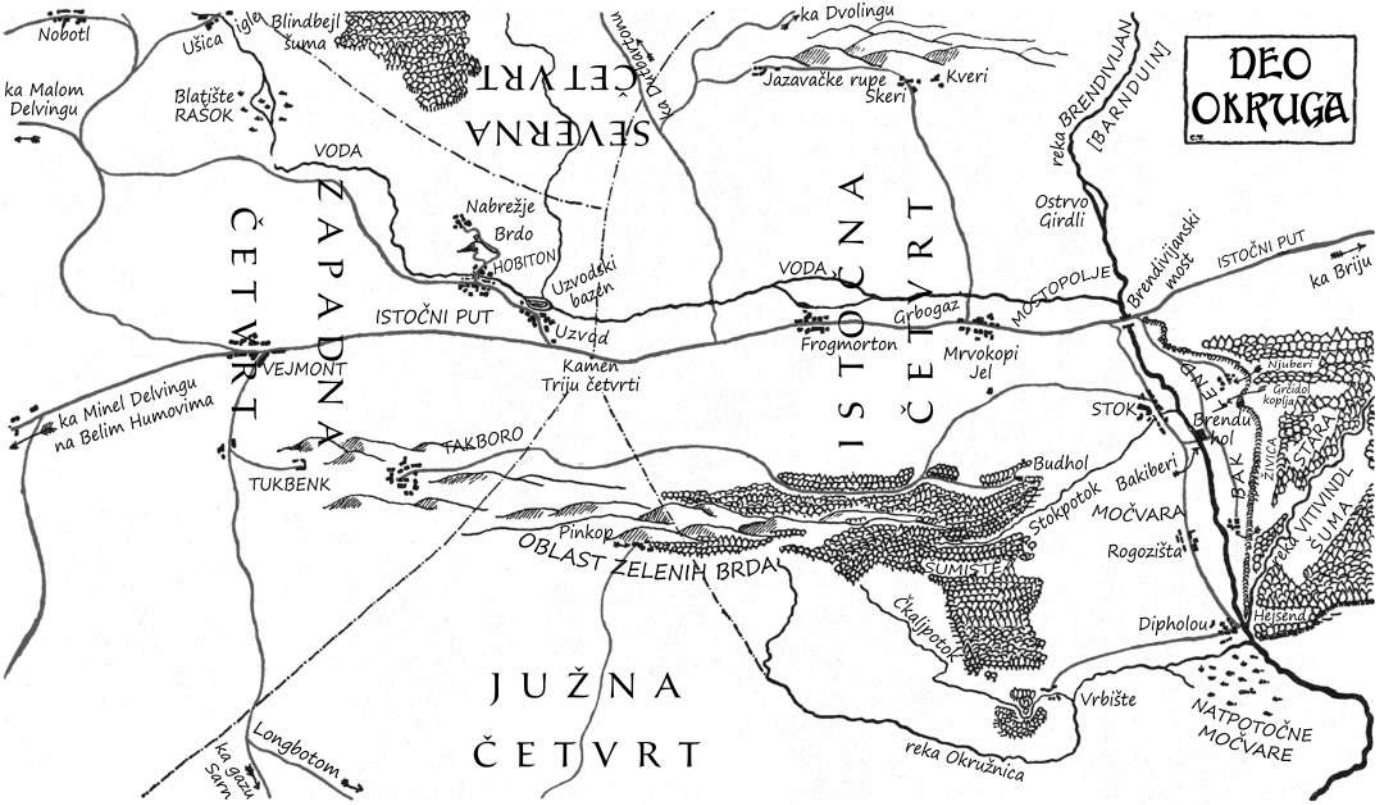
DEO OKRUGA
Nobotl
Ušica
igle
Blindbejl šuma
ka Malom Delvingu
Blatište RAŠOK
VODA
SEVERNA ČETVRT
ka Dutbartonu
ka Dvolingu
Jazavačke rupe
Skeri
Kveri
reka BRENDIVIJAN [BARNDUIN]
Ostrvo Girdli
Nabrežje Brdo
HOBITON
Uzvodski bazen
Uzvod
ISTOČNI PUT
ZAPADNA ČETVRT
VEJMONT
Kamen Triju četvrti
VODA
ISTOČNA ČETVRT
Frogmorton
Grbogaz
Mrvokopi Jel
MOSTOPOLJE
Brendivijanski most
ISTOČNI PUT
ka Briju
Njuberi
Grčidol koplja
STOK
Brendu hol
BAKLEND
ŽIVICA
STARA
reka VITIVINDL ŠUMA
ka Minel Delvingu na Belim Humovima
TAKBORO
TUKBENK
Budhol
Bakiberi
Stokpotok
MOČVARA
Rogozišta
Pinkop
OBLAST ZELENIH BRDA
SUMIŠTE
Čkaljpotok
Hejsend
Dipholou
Vrbište
NATPOTOČNE MOČVARE
reka Okružnica
JUŽNA ČETVRT
Longbotom
ka gazu Sarn

PROLOG

1.
O Hobitima

Ova se knjiga uglavnom bavi Hobitima, te na njenim stranicama čitalac može da otkrije mnogo o njihovom karakteru, i ponešto o njihovoj istoriji. Još podataka može se naći u izboru iz *Crvene knjige Zapadne Zemlje*, koja je već objavljena, pod naslovom *Hobit*. Ta je priča proistekla iz ranijih poglavlja *Crvene knjige*, koju je uobličio sâm Bilbo, prvi Hobit što je postao slavan širom sveta, i sâm je nazvao *Tamo i opet nazad,* jer ta su poglavlja kazivala o njegovom putovanju na Istok i njegovom povratku, jednoj pustolovini koja je kasnije uključila sve Hobite u velike događaje toga razdoblja što se ovde iznose.

Mnogi, međutim, mogu poželeti da saznaju nešto više o ovom pažnje vrednom narodu od početka, dok neki možda ne poseduju prethodnu knjigu. Za takve čitaoce nekolike beleške o važnijim pitanjima prikupljene su ovde iz Hobit-predanja, a prva pustolovina ukratko je prizvana sećanju.

Hobiti su jedan skroman ali veoma drevan narod, brojniji nekada nego danas; jer oni vole mir i tišinu i dobro obdelavanu zemlju: lepo uređen i valjano obrađen seoski predeo njihovo je najmilije boravište. Oni ne shvataju, i nisu shvatali niti voleli, mašine složenije od kakvog kovačkog meha, vodenice ili ručnog razboja, premda su umešni s alatkama. Čak i u starim danima bili su, po pravilu, oprezni u odnosu na „Velike Ljude", kako oni nas nazivaju, a sada nas izbegavaju sa užasom i postaje teško naći ih. Osetljivog su sluha i oštrooki, i premda skloni da budu debeli i da ne žure bez potrebe, ipak su hitri i okretnih pokreta. Oni su od početka posedovali umetnost brzog i tihog nestajanja kada Veliki Ljudi, koje oni ne žele da sretnu, trapavo naiđu; ovu su umetnost razvili toliko da se Ljudima može činiti magičnom. Ali Hobiti nikada nisu zaista izučavali magiju

ma koje vrste, i ta lakoća izbegavanja pripisiva je isključivo jednoj stručnoj sposobnosti koju su nasleđe i vežba, i blisko prijateljstvo sa zemljom, učinili neponovljivom za veće i nespretnije rase.

Jer oni su jedan mali narod, manji od Patuljaka: ne tako čvrsti i zdepasti, u stvari, mada nisu zaista znatno niži. Visina im je različita, kreće se između dve i četiri stope po našim merama. Sada retko dosežu tri stope, ali smanjili su se, kažu oni, a u davnim danima bili su viši. Prema *Crvenoj knjizi*, Bandobras Tuk (Grcman), sin Izengrima Drugog, bio je visok četiri stope i pet inča, i sposoban da jaše konja. Njega su u svim hobitskim zapisima prevazišle samo dve slavne ličnosti iz davnine, ali tim retkim slučajem bavi se ova knjiga.

Što se tiče Hobita iz Okruga, o kojima je u ovim pričama reč, u danima mira i blagostanja oni su bili jedan veseo narod. Odevali su se u vedre boje, naročito su bili naklonjeni žutoj i zelenoj, ali retko su nosili cipele, jer su im stopala imala tabane čvrste kao štavljena koža i bila obrasla gustom kovrdžavom dlakom, veoma nalik na njihovu kosu, koja je obično bila smeđa. Stoga je kod njih jedini slabo upražnjavan zanat bio obućarski, ali imali su duge i vešte prste i mogli su da načine mnogo drugih korisnih i lepih stvari. Lica su im bila, po pravilu, pre dobroćudna nego lepa; široka, sjajnih očiju, rumenih obraza, usta spremnih za smeh, jelo, i piće. I smejali su se i te kako, i jeli, i pili, često i od srca, budući vrlo naklonjeni jednostavnim šalama u svako doba, a za obede šest puta na dan (kad god mogu do njih da dođu). Bili su gostoljubivi i uživali su u zabavama i u poklonima, koje su bezbrižno davali i vatreno primali.

Očigledno je zaista da su uprkos kasnijem otuđivanju Hobiti naši srodnici: mnogo bliži nama nego Vilovnjaci, ili čak i Patuljci. Od davnine su govorili jezicima Ljudi, na svoj način, i voleli, ili nisu voleli, uglavnom isto što i Ljudi. Ali kakvo je naše srodstvo s njima više se ne može pouzdano otkriti. Početak Hobita leži daleko u Starim danima sada izgubljenim i zaboravljenim. Samo Vilovnjaci još čuvaju neka svedočanstva o tom iščezlom vremenu, ali njihova se predanja bave gotovo jedino njihovom sopstvenom istorijom, u kojoj se Ljudi pojavljuju retko, a Hobiti se uopšte ne pominju. A ipak je jasno da su Hobiti, u stvari, tiho živeli u Srednjem svetu tokom mnogih godina; pre no što su ih drugi uopšte postali svesni. A budući da je svet, na

kraju krajeva, pun čudnih bića da ih se ne može ni prebrojati, činilo se da je ovaj mali narod od veoma skromnog značaja. Ali u danima Bilba, i Froda, njegovog naslednika, oni su iznenada postali, bez ikakve svoje želje, istovremeno značajni i slavni, i unosili su nemir u misli Mudrih i Velikih.

Ti dani, Treće razdoblje Srednjeg sveta, danas su davna prošlost, i oblik svih zemalja se izmenio, ali oblasti u kojima su Hobiti onda živeli bile su bez sumnje iste one u kojima se još zadržavaju: severozapad Starog sveta, istočno od Mora. O svojoj prvobitnoj postojbini Hobiti Bilbovog vremena nisu sačuvali nikakvo znanje. Ljubav prema učenosti (izuzev genealoškog predanja) bila je među njima daleko od opšte, ali u starijim porodicama preostalo ih je nešto malo koji su proučavali sopstvene knjige i čak od Vilovnjaka, Patuljaka i Ljudi prikupljali izveštaje o starim vremenima i dalekim zemljama. Njihovi vlastiti zapisi započeli su tek posle naseljavanja Okruga, a njihove najdrevnije legende jedva da su gledale unazad dalje od njihovih Dana lutanja. Jasno je, ipak, iz tih legendi, i na osnovu svedočenja njihovih čudnih reči i običaja, da su, poput mnogih drugih naroda, i Hobiti u dalekoj prošlosti krenuli ka Zapadu. Njihove najranije priče kao da daju da se nazre jedno vreme u kome su naseljavali gornje doline Anduina, između krova Velike Zelenšume i Maglenih planina. Zašto su kasnije preduzeli težak i opasan prelazak preko planina ka Erjadoru, to više nije sigurno. Njihova predanja govore o umnožavanju Ljudi u toj zemlji, i o nekoj senci koja je pala na prašumu i zamračila je, a njeno novo ime bilo je Mrka šuma.

Pre prelaska preko planina Hobiti su se već podelili u tri ponešto različita soja: Harfute, Sture i Folohajde. Harfuti su bili tamnije kože, a sitniji i niži, i bili su bezbradi i bosi; šake i stopala behu im spretni i hitri; oni su se opredelili za visije i planinske kose. Sturi behu širi, krupnije građe; većih stopala i šaka, i više su voleli ravnice i rečne obale. Folohajdi su bili svetlije kože i kose, i bili su viši i vitkiji od drugih; oni behu poklonici drveća i šumovitih krajeva.

Harfuti su imali mnogo dodira s Patuljcima u starim vremenima, i dugo su živeli u podnožjima planina. Rano su se pokrenuli prema zapadu, i lutali su preko Erjadora čak do Brega vetrova dok su ostali

još bili u Divljoj Zemlji. Oni behu najuobičajeniji predstavnici Hobita, i najbrojniji. Bili su i najskloniji da se skrase na jednom mestu, i najduže su očuvali običaj predaka da žive u tunelima i rupama.

Sturi su se dugo zadržali uz obale Velike reke Anduin, i manje su zazirali od Ljudi. Pošli su na zapad posle Harfuta, i pratili su tok Glasne vode prema jugu; tamo su mnogi od njih dugo obitavali između Tarbada i granica Danlenda pre no što su ponovo krenuli na sever.

Folohajdi, najmanje brojni, behu severni soj. Bili su u većem prijateljstvu s Vilovnjacima nego ostali Hobiti, bili su više sposobni za jezike i pevanje nego za zanate; od davnina su lov pretpostavljali zemljoradnji. Prešli su planine severno od Rivendala i spustili se niz reku Horvel. U Erjadoru su se ubrzo izmešali sa ostalim vrstama, koje su im prethodile, ali, kao nešto smeliji i pustolovniji, često bi se našli na položaju predvodnika ili plemenskih poglavara među klanovima Harta i Stura. Čak i u Bilbovo doba snažna folohajdska loza još se mogla zapaziti među većim porodicama, kao što su bili Tukovi i Gospodari Baklenda.

U zapadnim krajevima Erjadora, između Maglenih i Plavih planina, Hobiti su zatekli i Ljude i Vilovnjake. Zaista, još je tu obitavao preostatak Dundaina, kraljeva Ljudi što su došli preko Mora sa Zapadnih Strana; ali oni su brzo iščezavali a zemlje njihovog Severnog Kraljevstva zapadale su svukud u pustoš. Bilo je tu i previše mesta za one koji dolaze, i ubrzo su Hobiti počeli da uspostavljaju sređene zajednice. U Bilbovo vreme većina njihovih ranijih naseobina odavno je iščezla i bila zaboravljena, ali jedna od prvih koje su postale značajne još se održavala, premda smanjena; bila je u Briju i Četvudu koji se prostirao oko njega, nekih četrdeset milja istočno od Okruga.

U tim davnim danima su, bez sumnje, Hobiti naučili da pišu na način Dundaina, koji su tu veštinu mnogo ranije naučili od Vilovnjaka. Takođe u tim danima oni su zaboravili svekolike jezike kojima su se služili ranije, i zauvek potom govorili zajednički jezik, vestron, kako su ga nazivali, koji je bio usvojen u svim zemljama kraljeva od Arnora do Gondora, i po svim obalama mora od Belfalasa do Plave reke. Ipak, zadržali su nešto svojih reči, kao i sopstvena imena za mesece i dane, i veliku zalihu ličnih imena iz prošlosti.

Približno u ovo doba legenda među Hobitima prvi put postaje istorija, uz vođenje računa o godinama. Jer bilo je to u hiljadu šest stotina i prvoj godini Trećeg razdoblja kada su braća Folohajdi, Marko i Blanko, krenuli iz Brija; i pribavivši dopuštenje od velikog kralja u Fornostu,* prešli mrku reku Baranduin s velikom pratnjom Hobita. Prešli su preko Mosta kamenih lukova, sagrađenog u danima moći Severnog Kraljevstva, i zauzeli svu zemlju između reke i Dalekih visoravni, da se u njoj nastane. Sve što je od njih traženo bilo je da održavaju u dobrom stanju Veliki most, i sve druge mostove i puteve, potpomažu kraljeve glasnike, i priznaju njegovo gospodarstvo.

Tako je počelo *Okružno računanje*, jer je godina prelaska Brendivajna (kako su Hobiti preinačili to ime) postala Godina prva Okruga, i svi su kasniji datumi računati od nje.** Odmah su se Zapadni Hobiti zaljubili u svoju novu zemlju, i ostali su tu, i uskoro su još jednom iščezli iz istorija Ljudi i Vilovnjaka. Dok je još postojao kralj oni su, na rečima, bili njegovi podanici, ali njima su, u stvari, vladali sopstveni plemenski glavari, i oni se uopšte nisu mešali u događaje u spoljašnjem svetu. Do poslednje bitke kod Fornosta s Kraljem-vešcem od Angmara oni su slali nešto strelaca kralju u pomoć, ili su bar tako tvrdili, premda nikakve priče Ljudi to ne beleže. Ali u tom ratu se Severno Kraljevstvo okončalo, i onda su Hobiti prisvojili te zemlje, i izabrali od svojih poglavara jednog Namesnika da zastupa vlast kralja koji je nestao. I tu su, tokom hiljadu godina, bili malo uznemiravani ratovima, i napredovali su i množili se posle Crnog pomora (37. o.r.) do nesreća Duge zime, i gladi koja je usledila. Mnoge su hiljade tada pomrle, ali Dani oskudice (1158–60) bili su u vreme ove priče odavno prošli i Hobiti su se ponovo svikli na obilje. Zemlja je bila bogata i izdašna, i premda je već dugo bila zapuštena kad su oni u nju ušli, pre toga je bila dobro obrađivana, i kralj je tu nekada imao mnoga poljska dobra, zemlju pod žitaricama, vinograde i šume.

---

* Kao što zapisi iz Gondora prenose, ovo je bio Argeleb II, dvadeseti iz severne loze, koja se završila Arvedujom, tri stotine godina kasnije.

** Prema tome, godine Trećeg razdoblja po računanju Vilovnjaka i Dundaina mogu se naći dodavanjem 1600 na datume po Okružnom računanju.

Četrdeset liga se ona protezala od Dalekih visoravni do Brendivajnskog mosta, a pedeset od severnih baruština do močvara na jugu. Hobiti su je nazvali Okrug, kao oblast pod vlašću njihovog Namesnika i kraj sa dobro uređenim poslovima; tu, u tom udobnom zakutku sveta, prihvatili su se oni svog uređenog življenja, a sve manje i manje su obraćali pažnju na spoljašnji svet, gde su se zbivale mračne stvari, dok nisu počeli smatrati da su mir i obilje pravilo u Srednjem svetu, i pravo svakog pametnog naroda. Zaboravili su ili zanemarili ono malo što su ikad znali o Čuvarima, i o naporima onih koji su omogućili dugi mir Okruga. Oni su, u stvari, bili zaklonjeni, ali prestali su toga da se sećaju.

Ni u jednom vremenu Hobiti ma koje vrste nisu bili ratoborni, i nikad se nisu borili između sebe. U starim danima su, razume se, često bili prinuđeni da se bore kako bi se održali u jednom surovom svetu; ali u Bilbovo vreme to je bila veoma drevna istorija. Poslednja bitka, pre početka ove priče, uistinu jedina ikad vođena u granicama Okruga, bila je izvan pamćenja živih: bitka Zelenih polja, 1147. o.r., u kojoj je Bandobras Tuk odbio jednu najezdu Orka. Čak su i vremenske prilike postale blaže, i vuci koji su nekad dolazili u pljačku sa severa za okrutnih belih zima bili su tada samo dedine priče. Stoga, premda je još bilo nešto zaliha oružja u Okrugu, ono je služilo većinom kao trofejno, okačeno iznad ognjišta ili po zidovima, ili sakupljeno u muzeju u Mihel Delvingu. Zvali su ga madom-kuća, jer sve za šta nisu imali neku neposrednu namenu, a nisu želeli da bace, Hobiti su nazivali *mathom*. Njihove nastambe bile su sklone priličnom pretrpavanju madomima, i mnogi od poklona koji su prelazili iz ruke u ruku bili su od te vrste.

I pored sve udobnosti i mira, ovaj narod je ostao začudno čvrst. Bilo ih je, ako bi do toga došlo, teško savladati ili ubiti; možda su i bili tako neumorno skloni dobrim stvarima zato što su mogli, kad su na to bili primorani, da prođu bez njih, i da surovosti dušmana, nesreća i vremena prežive na način koji je zapanjivao one što ih nisu dobro poznavali, ni gledali dalje od njihovih trbuha i uhranjenih lica. Iako su bili spori kad se trebalo kavžiti, i nisu ubijali ništa živo sporta radi, bili su srčani kad ih priteraju u tesnac, i još su po potrebi mogli da rukuju oružjem. Gađali su dobro jer bili su oštrog

oka i sigurni strelci. I ne samo lukom i strelama. Ako bi se koji Hobit sagao po kamen, valjalo je brzo se domoći zaklona, što su sve zalutale životinje dobro znale.

Svi su Hobiti prvobitno živeli u rupama u zemlji, bar su oni tako smatrali, i u takvim nastambama i dalje su se ponajviše osećali kao kod kuće, ali tokom vremena bili su prinuđeni da usvoje i drugačija obitavališta. U stvari, u Okrugu u Bilbovim danima kao po pravilu samo najbogatiji i najsiromašniji Hobiti održavali su taj stari običaj. Najsiromašniji su nastavili da žive u jazbinama najprimitivnije vrste, običnim rupama sa samo jednim ili nikakvim prozorom; dotle su oni dobrostojeći i dalje gradili raskošnije verzije prostih kopova iz davnine. Ali pogodna mesta za ove velike i razgranate tunele (ili *smiale*, kako su ih oni zvali) nisu se mogla svuda naći; i u ravnicama i nizijskim oblastima Hobiti su, kad su se umnožili, počeli da zidaju iznad zemlje. Zaista, čak i u brdovitim područjima i starijim selima, kao što su Hobiton i Takboro, ili u glavnom varoškom području Okruga, Mihel Delvingu na Belim humovima, bilo je mnogo kuća od drveta, cigle ili kamena. Ove su bile omiljene osobito među mlinarima, kovačima, užarima i kolarima, i drugima od te vrste; jer čak i kad su imali rupe za stanovanje, Hobiti su odavno bili svikli da grade šupe i radionice.

Običaj da se grade seoske kuće i ambari, priča se, nastao je među stanovnicima Močvarnih humova, dole pokraj Brendivajna. Hobiti toga kraja, Istočne Četvrti, bili su prilično veliki i teškonogi, i nosili su patuljačke čizme za blatnog vremena. Ali za njih se dobro znalo da su velikim delom po krvi Sturi, kao što su stvarno pokazivale i malje koje su mnogi gajili na podbratku. Nijedan Harfut ili Folohajd nije imao ni traga od brade. Zaista, narod iz Močvarnih humova, i iz Baklenda, istočno od Reke, koji su oni potom nastanili, došao je većinom kasnije u Okrug, naviše od dalekih južnih krajeva, i oni su još imali mnoga neobična imena i čudne reči koje se nisu mogle naći nigde drugde u Okrugu.

Verovatno je veština građenja, kao i mnoge druge veštine pored ove, došla od Dundaina. Ali Hobiti su je mogli naučiti i neposredno od Vilovnjaka, učitelja Ljudi za njihove mladosti. Jer Visokorodni Vilovnjaci još nisu bili napustili Srednji svet; još su u to vreme boravili

u Sivim lukama, dalje ka zapadu, i na drugim mestima nadohvat Okruga. Tri vilin-kule nezapamćene starosti još su se mogle videti na Bregovima kula iza zapadnih močvara. One su blistale nadaleko na svetlosti meseca. Najviša je bila najdalja; dizala se usamljena na jednom zelenom brdu. Hobiti iz Zapadne Četvrti govorili su da se s vrha te kule može videti More, ali nije znano da se ijedan Hobit na nju ispeo. U stvari, malo je Hobita ikad videlo More, ili plovilo njime, a još manje ih se ikada vratilo da o tome izveste. Većina Hobita je čak i na reke i male čamce gledala s dubokom strepnjom, i nije ih bilo mnogo koji su umeli da plivaju. A kako je vreme Okruga proticalo, oni su sve ređe i ređe govorili s Vilovnjacima, i počeli su da ih se plaše, i da zaziru od onih koji su s njima imali posla, i more je postalo reč straha među njima, i znak smrti, i oni su odvratili svoja lica od bregova na zapadu.

Veština građenja mogla je doći od Vilovnjaka ili Ljudi, ali Hobiti su je primenjivali na sopstveni način. Oni nisu težili kulama. Njihove kuće bile su obično dugačke, niske i udobne. One od najstarije vrste, u stvari, nisu bile ništa drugo do zidane imitacije *smiala*, pokrivene suvom travom ili slamom, ili zakrovljene busenjem, zidova blago ispupčenih. Ovaj stupanj, međutim, pripadao je ranim danima Okruga, a hobitsko građevinarstvo odavno je izmenjeno, usavršeno iznalascima za koje su saznali od Patuljaka ili ih sami otkrili. Izvesna sklonost okruglim prozorima, pa čak i okruglim vratima, bila je glavna preostala neobičnost hobitske arhitekture.

Kuće i rupe Hobita iz Okruga bile su često velike i naseljene velikim porodicama. (Bilbo i Frodo Bagins bili su, kao neženje, veoma izuzetni, a to su bili i u mnogim drugim stvarima, recimo u svom prijateljevanju s Vilovnjacima.) Ponekad, kao u slučaju Tukova od Velikih Smiala, ili Brendibakovih od Brendi Hola, mnogi naraštaji rođaka živeli su u (relativnom) miru zajedno u predačkoj, mnogohodničkoj palati. U svakom slučaju, svi Hobiti su bili skloni klanu i izračunavali su svoja srodstva sa ogromnom pažnjom. Crtali su duga i brižljivo razrađena porodična stabla, s bezbrojnim granama. Kad se ima posla s Hobitima, važno je pamtiti ko je s kim u srodstvu, i u kom stepenu. Bilo bi nemoguće u ovoj knjizi izložiti neko porodično stablo koje bi uključivalo makar samo značajnije članove

značajnijih porodica u vreme o kome ove priče govore. Rodoslovna stabla na kraju *Crvene knjige Zapadne Zemlje* sama su za sebe jedna mala knjiga, i svi osim Hobita smatrali bi ih neizmerno dosadnim. Hobiti su uživali u takvim stvarima ako su bile tačne: sviđalo im se da imaju knjige ispunjene podacima koje već znaju, izloženim pošteno i valjano, bez ikakvih protivrečnosti.

2.
O travi-za-lulu

Ima još nešto o Hobitima iz davnine što se mora spomenuti, jedan zapanjujući običaj: oni su kroz lule od ilovače ili drveta usisavali ili udisali dim gorućih listova izvesne biljke koju su nazivali *trava-za-lulu* ili *list*; verovatno neku iz vrsta *nicotiana*. Mnogo je tajanstva oko porekla ovog čudnog običaja, ili „umetnosti", kako su Hobiti više voleli da ga zovu. Sve što se moglo otkriti o tome od davnine sakupio je Merjadok Brendibak (kasnije Starešina Baklenda), i pošto on i duvan iz Južne Četvrti igraju izvesnu ulogu u istoriji koja sledi, mogu se navesti napomene u uvodu njegovog *Poznavanja bilja Okruga*.

„Ovo je", kaže on, „jedina umetnost za koju možemo pouzdano tvrditi da je naš vlastiti pronalazak. Kada su Hobiti počeli da puše nije poznato – sve legende i porodične istorije uzimaju to kao nešto što se podrazumeva; vekovima je svet u Okrugu pušio razno bilje, neko odvratnije, neko ugodnije. Ali svi Izveštaji se slažu u tome da je Tobold Hornblouer iz Lonbotoma u Južnoj Četvrti prvi odgajio istinsku travu-za-lulu u svojim vrtovima, u danima Izengrima Drugog, oko godine 1070. po Okružnom računanju. Najbolja domaća vrsta još dolazi iz te oblasti, naročito sorte sada poznate kao *longbotomov list*, *stari tobi* i *južna zvezda*.

„Kako je stari Tobi došao do te biljke nije zabeleženo, jer do svog smrtnog časa nije hteo da kaže. Jeste on mnogo znao o bilju, ali nije bio nikakav putnik. Rečeno je da je u mladosti često odlazio u Bri; međutim, sigurno je da se nikad nije više udaljio od Okruga. Stoga je sasvim moguće da je za ovu biljku saznao u Briju, gde ona sada, u svakom slučaju, dobro uspeva na južnim padinama brda. Hobiti

iz Brija tvrde da su bili prvi stvarni pušači trave-za-lulu. Oni tvrde, naravno, da su sve učinili pre življa iz Okruga, o kome govore kao o 'doseljenicima'; u ovom slučaju njihova tvrdnja je, po mom mišljenju, verovatno istinita. A sigurno je da se iz Brija umetnost pušenja prave trave raširila za skorašnjih vekova među Patuljcima i onima od drugog življa, Šumarima, Čarobnjacima, ili lutalicama, koji su još prolazili ovamo i onamo kroz to prastaro stecište drumova. Dom i središte ove umetnosti se, dakle, nalazi u staroj krčmi u Briju, *Poni koji se propinje*, koju porodica Masločvor drži od vremena pre zapisa.

„Ipak, moja posmatranja tokom mnogih putovanja po jugu ubedila su me da sama ta trava nije poreklom iz našeg dela sveta, nego je dospela na sever iz donjeg Anduina, kamo su je, kako pretpostavljam, prvobitno doneli preko Mora Ljudi sa Zapadnih Strana. Ona raste obilato u Gondoru, i tu je bujnija i veća nego na Severu, gde se nikad ne nalazi u divljem stanju, i uspeva samo na toplim zaklonjenim mestima poput Longbotoma. Ljudi iz Gondora zovu je *slatki galenas*, i cene je samo zbog mirisa cvetova. Iz te zemlje je ona, mora biti, donesena Zelenputem, tokom dugih vekova između dolaska Elendila i naših dana. Ali čak i Dundaini iz Gondora dopuštaju da nama pripada ova čast: Hobiti su je prvi stavili u lule. Čak se ni Čarobnjaci nisu toga dosetili pre nas. Premda je jedan Čarobnjak koga sam poznavao prihvatio tu umetnost odavno, i postao u njoj vešt isto kao i u svim drugim stvarima na koje bi usmerio svoj um."

3.
O uređenju Okruga

Okrug je bio izdeljen na četiri četvrtine, već pominjane Četvrti: Severnu, Južnu, Istočnu i Zapadnu, a ove, opet, svaka u izvestan broj parcela, koje su još nosile imena nekih od starih vodećih porodica, iako se u vreme ove priče ta imena nisu više zaticala samo na njima pripadajućem zemljištu. Bezmalo svi Tukovi još su živeli u Tuklendu, ali tako nije bilo s mnogim drugim porodicama, kao što su Baginsi, ili Bofinsi. Izvan Četvrti nalazile su se Istočne i Zapadne Zemlje: Baklend i Zapadna Zemlja, pridodata Okrugu u 1462. o.r.